

Nr 42.*Utlåtande i anledning av väckta motioner om ändring i
14 kap. 15 § och 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen.*

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 25 i första kammaren av herrar *Ahlkvist* och *Leander* samt nr 44 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Landskrona och *Olofsson* i Höganäs. I motionerna, som äro likalydande, yrkas, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning och förslag angående vissa i motionerna angivna ändringar i 14 kap. 15 § samt 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till motionerna.

I anslutning till vissa under den senaste tiden inträffade fall där personer, efter att under längre eller kortare tid ha hotat andra människor till livet, satt hotet i verkställighet och undanröjt den eller de hotade, ha motionärerna ifrågasatt sådana ändringar i 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen att *dels* straffbarhet bör inträda oavsett huruvida hotet skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att det finnes anledning befara att det kommer att verkställas, *dels* strafflatituden väsentligen utvidgas, i varje fall så att förvaring kan omedelbart ådömas, *dels* och brottet läggas under allmänt åtal, eventuellt efter angivelse av målsäganden. I samband härmed ha motionärerna uttalat att vid överbägande av de ifrågasatta ändringarna i 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen fråga torde uppkomma om motsvarande omarbetning av 14 kap. 15 § samma lag.

Motionärernas huvudönskemål hänföra sig sålunda till 15 kap. 23 och 24 §§, under det att den ifrågasatta omarbetningen av 14 kap. 15 § endast utgör en följd av de föreslagna ändringarna i förstnämnda lagrum.

Gällande rätt och historik.

Enligt 15 kap. 23 § strafflagen skall den som hotar annan, muntligen eller skriftligen, med misshandel eller annan brottslig gärning dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Såsom ytterligare förutsättning för straffbarhet gäller, att hotet skall ha skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter att det finnes anledning befara att hotet kommer att verkställas. Lagrummet är tillämpligt endast i de fall, där hotet ej är belagt med särskilt straff.

På grund av bestämmelse i 15 kap. 24 § må brott mot 23 § samma kapitel ej åtalas av annan än målsägande.

15 kap. 23 och 24 §§ ha i sakligt hänseende kvarstått oförändrade allt sedan tillkomsten av 1864 års strafflag. Bestämmelser av motsvarande innehåll funnos dessförinnan upptagna i lagkommitténs förslag till allmän kriminallag (1839) och lagberedningens förslag till straffbalk (1844).

I 14 kap. 15 § strafflagen stadgas påföljd för den som i uppsåt att göra skada eller eljest i vredesmod emot annan reser livsfarligt vapen. Är den skyldige samtidigt förfallen till straff för misshandel eller försök därtill, skall den omständigheten att livsfarligt vapen rests vid straffets bestämmande anses såsom försvårande, varvid straffet för brott mot 14 kap. 11—13 §§ i viss utsträckning må höjas utöver de i nämnda lagrum angivna maxima. Är den skyldige ej förfallen till straff för misshandel eller försök därtill, utgöres straffet för resande av livsfarligt vapen böter eller fängelse i högst sex månader. Åtalsrätten i fråga om brott mot 14 kap. 15 § strafflagen regleras i 45 § samma kapitel. Härav framgår, att brottet ej må åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angivit det till åtal eller brottet blivit förövat under sabbat eller vid sådant tillfälle eller å sådan ort som i 11 kap. 9 eller 15 § sägs. Utan hinder av denna åtalsregel må emellertid brottet åtalas av allmän åklagare, om det medfört döden, eller ock landsfogden eller i Stockholm förste stadsfiskalen finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat. Har brottet ägt rum mot den som ej fyllt sexton år och har det förövats av hans föräldrar, adoptivföräldrar eller förmyndare, äger allmän åklagare därjämte tala å brottet om det av barnavårdsnämnd angives till åtal.

Såsom av redogörelsen för innehållet av 15 kap. 23 § strafflagen framgår, straffbelägges hot enligt nämnda paragraf endast om hotet ej är belagt med särskilt straff. Bestämmelser, som i här angiven mening belägga hot med särskilt straff, återfinnas på ett flertal ställen i strafflagen, t. ex. 10 kap. 2 §, 11 kap. 8 §, 15 kap. 12, 15 a och 22 §§, 20 kap. 5 § och 21 kap. 4 §. De i dessa stadganden angivna brotten kännetecknas genomgående av att hotet utövats för att påverka en person ått företaga respektive underlåta en viss handling, d. v. s. hotet utgör ett medel för ett tvång. Undantag härifrån utgöra emellertid i viss mån 10 kap. 2 § och 11 kap. 8 § strafflagen enligt vilka lagrum hot i vissa avseenden, på samma sätt som i 15 kap. 23 §, straffbelägges då det användes såsom medel för att öva vedergällning.

Slutligen må erinras om stadgandet i 28 § sinnessjuklagen. Här föreskrives bland annat att om det av någons uppträdande finnes uppenbarligen framgå att han är farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv och det föreligger anledning antaga att han är sinnessjuk, polismyndigheten äger föranstalta om hans intagande för observation å sinnessjukhus.

Vid 1931 års riksdag väcktes två likalydande motioner (I: 130 och II: 187), vari hemställdes att 15 kap. 24 § strafflagen skulle erhålla sådan avfattning att brott mot 23 § samma kapitel finge åtalas av allmän åklagare dels efter angivelse av målsägande och dels om brottet förövats vid sådant tillfälle eller å sådan ort som i 11 kap. 9 eller 15 § omförmäldes. Första lagutskottets förslag om utredning i ämnet (utlåtande nr 21) avslogs i båda kamrarna.

Bestämmelserna om hot ha senast varit föremål för behandling i riksdagen

år 1938, då 15 kap. 22 § andra stycket strafflagen (den s. k. Akarpslagen) upphävdes. I detta lagrum stadgades böter eller fängelse för den som bland annat genom hot försökte tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete.

Den av motionärerna behandlade frågan har varit föremål för behandling av professor Johan C. W. Thyrén. I hans förberedande utkast till strafflag (SOU 1937: 37) finnes i avsnittet »Brott mot enskild frid» upptagen en bestämmelse av följande innehåll: »Hotar man med brottslig gärning och är hotet ägnat att störa någons frid, straffes med böter eller, där omständigheterna äro försvårande, med fängelse.»

Yttranden.

Utskottet har i vederbörlig ordning över motionerna inhämtat yttranden från straffrättskommittén och strafflagberedningen.

Straffrättskommittén anför: Straffrättskommittén, som för närvarande förbereder förslag till ny lagstiftning om brotten mot person, kommer däri att förorda en omarbetning av bestämmelserna om de brott, som beröras i motionen. Kommittén är sålunda icke främmande för tanken att föreslå kriminalisering av hot om brottslig gärning även i sådana fall, då faran för hotets verkställande icke varit överhängande. Det kan erinras om att professor Johan Thyrén i sitt utkast till bestämmelser om brott mot enskild frid (SOU 1937: 37 s. 9) upptog ett stadgande om straff för det fall att man hotar annan med brottslig gärning och hotet är ägnat att störa någons frid. I fråga om straffskalan för hot om brottslig gärning synes denna, med beaktande av vad motionärerna anför, böra kunna bestämmas till böter eller fängelse för normalfallen och högst straffarbete i två år för svårare fall. Sistnämnda straffmaximum bör då införas även för resande av livsfarligt vapen i fall då ringa eller ingen misshandel förekommit. Vad åter gäller åtalsfrågan delar kommittén motionärernas uppfattning, att den nuvarande ordningen, enligt vilken straffbart hot endast kan åtalas av målsäganden, icke är lycklig. I det större sammanhang, vari frågan kommer att få sin slutliga lösning, torde allmän åklagares rätt att tala å brottet komma att antingen generellt eller för det fall att angivelse ej skett göras beroende av överåklagares prövning. I avbidan härå synes intet hinder möta att redan nu för detta brott vidtaga en ändring antingen i sistnämnda riktning eller ock så att brottet göres till angivelsebrott.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får kommittén förklara sig icke hava något att erinra mot det yrkande, vari motionerna utmyнна.

Strafflagberedningen yttrar: Strafflagberedningen, som haft tillfälle att taga del av Straffrättskommitténs till utskottet den 25 februari 1947 avgivna utlåtande i frågan, är med kommittén ense i vad den anför.

Såsom utgångspunkt för en lagstiftning i ämnet synes kunna tagas den danska strafflagens motsvarande bestämmelse, § 266, vilken är av följande lydelse:

»Den som på ett sätt, ägnat att hos någon framkalla allvarlig fruktan för eget eller annans liv, hälsa eller välfärd, hotar att företaga en straffbar handling, straffes med böter eller hæfte eller med fängelse i högst två år.»

Brottet lyder enligt 275 § under allmänt åtal.

Bestämmelsen i 266 § kompletteras av 75 §, som innehåller följande:

Hotar någon en annan till livet eller framkastar någon hotelser om anstiftande av brand eller annan olycka, och är antingen straff uteslutet eller finnes det icke bereda tillräcklig säkerhet, må, på åtal av allmän åklagare efter angivelse av den hotade eller, om åtal påkallas av allmänna hänsyn, utan sådan angivelse, den tilltalade genom dom åläggas att göra vad rätten finner erforderligt för att bereda skydd mot hotelstens utförande. När så erfordras må rätten och förordna att den tilltalade skall tagas i förvar, och skall rätten i sådant fall bestämma, huruvida detta skall ske enligt reglerna om häktning eller om den tilltalade skall intagas i någon av de anstalter som omtalas i §§ 64 (arbetshus), 67 (säkerhetsanstalt), 70 (sinnessjukhus, sinnesslöanstalt, alkoholistanstalt, psykopatanstalt eller annan vårdanstalt) eller 73 (alkoholistanstalt). Åläggande eller förordnande som ovan sagts må, om målsägande finnes och samtycker därtill, upphävas av åtalsmyndigheten när det icke längre finnes erforderligt att upprätthålla detsamma. I annat fall avgöres frågan genom beslut av domstol som först dömt i målet. När den dömden det begär, skall målet återupptagas av rätten, såvida icke åtalsmyndigheten finner att förhållandena äro helt oförändrade och det ännu icke förflutit ett år från domen eller från rättens senaste beslut i saken.

Uttrycket att »straff är uteslutet» anses omfatta såväl det fall, att den tilltalade av individuella skäl, t. ex. psykisk abnormitet, icke kan straffas för ett i sig självt straffbart hot, som det fall att hotet icke motsvarar brottsbeskrivningen i 266 §. I förra fallet blir 75 § i allmänhet överflödigt därför att de ifrågavarande skyddsåtgärderna kunna vidtagas enligt lagrum som reglera behandlingen av abnorma brottslingar (§§ 16, 17, 70). Tillämpning av stadgandet kan även påkallas som komplement till ådömt straff. Talan härom kan väckas under straffets verkställighet. (Jfr svenska förvaringslagen 3 §.) Såsom ett exempel på lagrummets tillämpning kan från Krabbes kommentar anföras: tilltalad som gjort sig skyldig till våld och hot mot hustru har ådömts fängelse samt vid äventyr av häktning ålagts att därefter icke beträda ett närmare angivet område omkring hustruns hem.

Det otillräckliga skyddet enligt svensk lagstiftning mot personer som genom hotelser röja att brott, särskilt våldsbrott, kan befaras från deras sida har länge varit uppmärksammat. Att ingenting åtgjorts åt saken torde förklaras därav att man antagit att den skulle komma att beaktas i något större sammanhang. Då frågan nu bragts under riksdagens behandling genom de väckta motionerna, synes det strafflagberedningen önskvärt att dess upptagande icke längre undanskjutes, särskilt som frågan kan sägas icke i sin helhet falla under någondera av de utredningar som anförtrotts åt straffrättskommittén och strafflagberedningen. Den berör, såsom av den danska lagstiftningen framgår, icke allenast frågan om utformningen av förutsättningarna för att straffbart hot skall föreligga utan även frågan om särskilda skyddsåtgärder från det allmännas sida mot den hotande. Plats för bestämmelser av sistnämnda art synes kunna beredas i strafflagens promulgationsförordning. I samband därmed torde erforderlig jämkning i 28 § sinnessjuklagen böra övervägas.

Strafflagberedningen håller sålunda före,

att en ändring av SL 14: 15 samt 15: 23 och 24 — av vilka lagrum 15: 23 alltjämt kvarstår i sin ursprungliga lydelse enligt 1864 års strafflag — icke bör undanskjutas tills den allmänna strafflagsrevisionen hinner fram till nämnda lagrum,

samt att i samband med de sålunda förordade lagändringarna bör under-

sökas, huruvida icke i svensk rätt böra införas bestämmelser jämförliga med vissa av de i danska strafflagen 75 § upptagna.

Utländsk rätt.

Dansk rätts ståndpunkt i förevarande hänseende har klarlagts i strafflagberedningens ovan intagna yttrande, till vilket här hänvisas.

Finska strafflagen av år 1889 stadgar i 25 kap. 13 § straff av fängelse i högst sex månader eller böter för den som hotar annan med brott, om hotet sker under omständigheter som göra det sannolikt att brottet kommer att verkställas. Brott mot 25 kap. 13 § ligger, efter angivelse, under allmänt åtal. I ett år 1921 framlagt förslag till ny finsk strafflag fanns i 26 kap. 3 § upptagen en bestämmelse enligt vilken den som hotade annan med brott, om hotelsen vore ägnad att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan, skulle straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Även i förslaget var brottet lagt under allmänt åtal efter angivelse.

Enligt 227 § i den *norska* strafflagen av den 22 maj 1902 straffes med böter eller fängelse i högst tre år den som i ord eller handling hotar med straffbar gärning, som kan medföra högre straff än ett års hefte eller sex månaders fängelse, om hotet sker under sådana omständigheter att det är ägnat att framkalla allvarlig fruktan. För att brottet skall få åtalas av allmän åklagare förutsättes i regel angivelse från målsäganden. Allmänt åtal får emellertid oavsett angivelse äga rum om antingen hotet är riktat mot ett obestämt flertal eller allmänt åtal eljest är påkallat av allmänna hänsyn.

Schweiziska strafflagen av den 21 december 1937 stadgar i artikel 180 straff av fängelse eller böter för den som genom svårt hot förorsakar annan rädsla eller fruktan. Brottet ligger under allmänt åtal efter angivelse. I samma strafflags tredje avdelning, vilken handlar om straff, säkerhetsåtgärder och andra påföljder, föreskrives vidare i artikel 57 punkt 1 att, om det föreligger fara för att någon skall begå brott varmed han hotat eller om någon som dömes för brott ådagalägger bestämd avsikt att upprepa brottet, domaren på begäran av den hotade kan taga löfte av den hotande att icke utföra gärningen samt ålägga honom att ställa lämplig säkerhet därför. Vägrar han att avgiva löftet eller underlåter han av tredska att ställa säkerhet inom bestämd frist, kan domaren enligt punkt 2 tvinga honom därtill genom att låta hålla honom i häkte, dock högst i två månader. Begår vederbörande brottet inom två år från dagen då säkerheten ställdes, tillfaller säkerheten staten. I annat fall återställes den.

Utskottet.

I motionerna har med hänvisning till vissa under den senaste tiden inträffade svåra våldsbrott, vilka föregåtts av hotelser, gjorts gällande att det skydd som samhället bereder den som blir utsatt för hot är otillräckligt. Motionärerna ha givit uttryck för den uppfattningen, att detta skydd borde

förbättras genom vissa i motionerna angivna ändringar i bland annat 15 kap. 23 och 24 §§ strafflagen, och de ha i anslutning härtill hemställt om en skyndsamt utredning av frågan.

Enligt 15 kap. 23 § strafflagen straffas den, som muntligen eller skriftligen hotar annan med misshandel eller annan brottslig gärning, med böter eller fängelse i högst sex månader. Såsom förutsättning för straffbarhet stadgas vidare, att hotet skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att det funnits anledning befara att hotet skulle verkställas. Lagrummet är tillämpligt endast i de fall, då hotet ej är belagt med särskilt straff. Brott mot 15 kap. 23 § må enligt 24 § samma kapitel ej åtalas av annan än målsägande.

Motionärerna ha ifrågasatt åtskilliga ändringar i dessa lagrum. Sålunda borde brottet läggas under allmänt åtal, eventuellt efter angivelse av målsägande, och vidare borde straffbarhet inträda oavsett huruvida hotet skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att det funnes anledning befara att det skulle komma att verkställas. Motionärerna ha även föreslagit sådan ändring av straffskalan ått förvaring skulle kunna ådömas vid brott mot 15 kap. 23 § strafflagen.

Utskottet är ense med motionärerna om att de åtgärder, som enligt gällande lag kunna företagas mot dem som mot andra uttala hotelser om våldshandlingar och dylikt, icke äro tillräckliga för att bereda samhällsmedlemmarna erforderligt skydd. Flera under senare tid inträffade händelser ha klart ådagalagt behovet av lagstiftningsåtgärder på ifrågavarande område, och i de över motionerna avgivna yttrandena har förslaget om en utredning i ämnet tillstyrkts. Utskottet vill också uttala sin anslutning härtill.

De av motionärerna ifrågasatta ändringarna i strafflagen synas i olika avseenden vara förtjänta av beaktande. Emellertid är den föreliggande lagstiftningsfrågan av så ömtålig och komplicerad natur, att utskottet icke anser sig i nuvarande läge böra taga ställning till dessa förslag. Det torde få ankomma på en blivande utredning att närmare granska desamma. Bland annat är frågan i vilken utsträckning polis och åklagare skall äga ingripa utan angivelse av målsägande mycket grannläga. Utskottet vill endast framhålla, att målet bör vara att bereda möjlighet till ökat skydd för dem som bliva utsatta för hot, och att det därför torde bliva nödvändigt att överväga även andra utvägar än de av motionärerna anvisade ändringarna i strafflagen. Det synes sålunda böra undersökas, huruvida gällande rätt öppnar tillräckliga möjligheter att omhändertaga personer som genom hot om grova brott visa sig farliga för andras säkerhet eller att mot dem vidtaga andra säkerhetsåtgärder, motsvarande dem som enligt vad strafflagberedningen upplyst, finnas upptagna i den danska strafflagen.

En utredning i ämnet bör enligt utskottets uppfattning främst taga sikte på att åstadkomma ett bättre skydd mot de verkligt farliga våldsvärkarna, framför allt mot dem som framkasta hotelser mot annans liv. Den av utskottet ifrågasatta lagstiftningen ligger alltså på ett helt annat plan än de år 1931 av riksdagen avböjda åtalsbestämmelserna och de år 1938 upphävida straffbestämmelserna i 15 kap. 22 § andra stycket strafflagen.

Enligt utskottets mening är den föreslagna lagstiftningen av brådskande natur. Den bör därför genomföras utan avvaktan av pågående allmänna utredningar på straffrättens område.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t ville låta skyndsamt utreda frågan om beredande av tillfredsställande skydd mot personer, som genom hot om grova brott visa sig farliga för annans säkerhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 6 juni 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Westman, Ahlkvist, Ekströmer, Lindblom, Olofsson, Löthner och William Ohlsson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindqvist, Gezelius*, Hedlund i Östersund, fru Gustafson, herrar Landgren, Pettersson i Ersbacken och Jonsson i Skutskär.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

STOCKHOLM 1947. K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI.
